

مقایسه‌ی پرخاشگری در ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار، غیربرخوردی و افراد غیرورزشکار

قاسم بابایی زارچ^۱، محمد خبیری^۲، سعید سهیلی پور^۳، محمود شیخ^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی ورزشی دانشگاه اصفهان

۲. دانشیار دانشگاه تهران

۳. کارشناسی ارشد روانشناسی ورزشی دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۲/۱۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۵/۱۹

چکیده

هدف تحقیق: یکی از بحث‌های مهم در روانشناسی ورزش تأثیر ورزش و فعالیت‌های ورزشی مختلف جهت تعدیل پرخاشگری است. لذا هدف از پژوهش حاضر مقایسه پرخاشگری بین ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار، انفرادی غیر برخوردار و غیر ورزشکاران است. **روش تحقیق:** پژوهش حاضر توصیفی و از نوع علی-مقایسه‌ای است و برای انجام آن از بین پسران ورزشکار و غیر ورزشکار ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر یزد ۱۲۰ نفر به عنوان آزمودنی به صورت تصادفی انتخاب شدند. در این تحقیق از پرسشنامه‌های دموگرافیک و پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و همچنین از آزمون‌های آمار استنباطی نظیر آزمون شاپیرو ویلک و آزمون آنوای یک‌سویه استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که غیرورزشکاران به‌طور معناداری از ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی (برخوردی و غیر برخوردار) پرخاشگرترند ($p < 0.05$) و همچنین تفاوت معناداری در پرخاشگری بین ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار و غیر برخوردار وجود ندارد ($p > 0.05$). **نتیجه‌گیری:** این پژوهش نشان می‌دهد شرکت در ورزش و فعالیت‌های ورزشی، می‌تواند به عنوان راه‌حلی مناسب جهت کاهش میزان پرخاشگری در بین افراد باشد. اما در نوع رشته ورزشی جهت تعدیل پرخاشگری تفاوتی وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: پرخاشگری، رشته‌های ورزشی انفرادی، ورزشهای برخوردار و غیربرخوردی، ورزشکار، غیرورزشکار

Comparing Aggression Between Individual Athletes (Collision And Non-Collision) And Non Athletes

Abstract

Purpose: One of its main controversial that in sport psychology is to exercise and doing sporting activities to reduce aggression. As a result, the aim of the present study is to compare the aggression among athletes of various disciplines including collision individuals, non-collision individuals and non-athletes. **Methods:** The design of the study is descriptive and of scientific-comparative kind. In doing it so, 120 person of 15 and 18 years old were selected randomly from the male athletes and non-athletes in Yazd. The demographic-aggressive questionnaire of Bass and Perry (1992) was employed for the purpose of this study. For data analysis, descriptive statistics and inferential tests Shapiro-wilk and one-way ANOVA was used. **Results:** The results showed that non-athletes were significantly more aggressive compared to individual sport athletes (collision and non-collision) ($p < 0.05$). Also there is no significant difference in terms of aggression between athletes of the collision individual sports and those of non-collision individual sports ($p > 0.05$). **Conclusion:** This research shows that participating in sports and sports activities could be a solution to decrease aggression among people. But there is no difference in the type of sport to reduce aggression.

Key words: Aggressiveness, Individual Sports, Sports Collision And Non-Collision, Athletic, Non-Athletic

تلفن: ۰۹۱۳۷۷۷۴۷۴۱

✉ نویسنده مسئول: قاسم بابایی زارچ

آدرس: اصفهان، خیابان هزار جریب، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم ورزشی

E-Mail: babaei551@gmail.com

مقدمه

باعث تخلیه هیجان‌ها و نشاط و شادابی خاص می‌شود که می‌تواند عاملی در جهت کاهش اختلالات رفتاری از جمله پرخاشگری واقع شود. بحث دیگری که پیرامون ورزش و پرخاشگری مطرح است آن است که آیا نوع رشته‌های ورزشی که افراد به آن می‌پردازند در کاهش یا افزایش میزان پرخاشگری تأثیرگذار است یا خیر؟ یعنی آیا در میزان پرخاشگری افرادی که به ورزش‌های غیر برخوردی می‌پردازند یا افرادی که به ورزش‌های غیر برخوردی می‌پردازند تفاوتی وجود دارد یا خیر؟ در ورزش‌های برخوردی درگیری و برخوردهای تن به تن فیزیکی انکارناپذیر است و جزئی از این ورزش‌ها به حساب می‌آید اما در ورزش‌های غیربرخوردی درگیری و برخوردهای تن به تن فیزیکی جایی ندارد و به طور معمول تماس فیزیکی بازیکنان در این ورزش‌ها خطا به حساب می‌آید (۶).

از جمله تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است می‌توان به تحقیق لمیکس (۲۰۰۲) اشاره کرد که در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که بین گروه ورزشکاران رشته‌های ورزشی برخوردی، غیربرخوردی و غیرورزشکاران در میزان پرخاشگری تفاوت معناداری وجود ندارد (۷). همچنین باقرزاده (۱۳۷۴)، در مطالعه خود در میزان پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های رزمی با غیررزمی تفاوت معناداری مشاهده نکرد (۸). مورگان و کاستیل (۱۹۹۶)، در مطالعه‌ای نشان دادند که ورزشکاران در مقایسه با غیر ورزشکاران سطوح پرخاشگری پایین‌تری دارند (۹). در مطالعه‌ای دیگر پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که ورزشکاران رشته‌های المپیک (تکواندو، جودو، بوکس) نسبت به ورزشکاران رشته‌های غیر المپیک (کاراته، کیک بوکسینگ، ووشو) میزان پرخاشگری کمتری دارند و همچنین در کل، غیرورزشکاران نسبت به ورزشکاران (رشته‌های رزمی) پرخاشگرترند (۱۰). همچنین تیمام و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای مشاهده کردند که انجام تمرینات رزمی موجب افزایش میزان پرخاشگری در آزمودنی‌ها شد ولی بین تأثیر ورزش‌های مختلف تفاوتی دیده نشد (۱۱). در پژوهشی دیگر رحیمی‌زاده و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند که افراد ورزشکار از افراد غیر ورزشکار از پرخاشگری کمتری برخوردارند ولی تفاوتی بین زنان و مردان دیده نشد. همچنین بیشترین میزان پرخاشگری به مردان غیر ورزشکار و کمترین میزان به زنان ورزشکار تعلق داشت (۱۲). لطفیان و همکاران

امروزه خشونت و پرخاشگری به عنوان یک معضل بزرگ جهانی در نظر گرفته شده و آثار مخرب روانی و جسمانی آن در سطوح فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به اینکه ریشه بسیاری از جرایم، نابسامانی‌ها، انحرافات و حتی جنگ‌ها را باید در پرخاشگری و خشونت جست و جو کرد، متخصصان بر ضرورت مطالعه علمی پرخاشگری و خشونت به منظور شناسایی عوامل ایجادکننده و برانگیزاننده آن و همچنین ارائه راهکارهای پیشگیرانه تأکید کرده‌اند (۱). به طور کلی می‌توان عوامل بسیار مختلف و متعددی را در بروز رفتار پرخاشگرانه مؤثر دانست. عوامل زیستی و وراثتی، یادگیری‌های محیطی و پردازش شناختی و محرک‌های مربوط به خود فرد از جمله عوامل بروز رفتار پرخاشگرانه می‌باشند (۲). روانشناسان معتقدند اختلال پرخاشگری ریشه بسیاری از مشکلات روانی و رفتاری نوجوانان و جوانان می‌باشد. این رفتارها در صورت بروز می‌توانند سبب مشکلات بین‌فردی، جرم، بزه و تجاوز به حقوق دیگران شده و در صورت درون‌ریزی به ایجاد انواع مشکلات جسمی و روانی منجر شوند و می‌توانند با اختلالاتی نظیر شخصیت ضداجتماعی همراه باشند (۳). در واقع پرخاشگری شکلی از رفتار هدایت شده است که با هدف آسیب یا صدمه زدن به موجود زنده دیگری انجام می‌شود (۴). نظریات مربوط به پرخاشگری را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: ۱. نظریه غریزه که توسط فروید ارائه شد و پرخاشگری را به عنوان یک غریزه بیان می‌کند و آن را امری اجتناب‌ناپذیر می‌داند ۲. نظریه یادگیری اجتماعی که توسط بندورا مطرح شد و پرخاشگری را مانند تمام رفتارهای انسانی قابل آموزش و یادگیری می‌داند. در واقع او با غریزی بودن پرخاشگری مخالف است و آن را رفتاری آموختنی می‌داند (۵).

با توجه به شیوع معضل پرخاشگری و پیشروی آن در بین جوامع امروزی و به‌خصوص در بین جوامع جوان در چند دهه اخیر، تحقیقات و تلاش‌های پژوهشگران نیز پیرامون این موضوع و در جهت پیدا کردن راه‌حل‌های جامعه‌پسند و مناسب برای تعدیل این معضل بزرگ اجتماعی افزایش یافته است. فعالیت منظم جسمانی یکی از راهکارهای مورد بحث دنیای امروزی برای تعدیل خصوصیات جسمانی و روانی افراد است. ورزش کردن

به منظور جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسش‌نامه‌ی دموگرافیک و پرسش‌نامه‌ی پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) استفاده شد. پرسش‌نامه‌ی دموگرافیک شامل اطلاعات شخصی و ورزشی آزمودنی‌ها (سن، رشته ورزشی، سابقه ورزشی) بود، و پرسش‌نامه‌ی پرخاشگری باس و پری شامل ۲۹ پرسش است که چهار عامل پرخاشگری جسمانی (۹ پرسش)، پرخاشگری کلامی (۵ پرسش)، خشم (۷ پرسش) و خصومت (۸ پرسش) را مورد سنجش قرار می‌دهد. در این پرسش‌نامه، گزینه‌ها به شیوه‌ای تنظیم شده‌اند که جایگاه فرد را در هر پرسش، روی مقیاس لیکرت، از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم)، مشخص می‌کند. همچنین روایی و پایایی این پرسش‌نامه در مطالعات مختلف مورد آزمایش و تأیید قرار گرفته است. نتایج تحلیل پایایی نشان داده است که این پرسش‌نامه از همسانی درونی بالایی (۰/۸۹) برخوردار است. همچنین، همبستگی زیر مقیاس‌های این پرسش‌نامه با یکدیگر و با کل مقیاس، که بین ۰/۲۵ تا ۰/۴۵ متغیر است، بیانگر روایی مناسب این ابزار بوده است (۰/۱۷). یافته‌های محمدی در مورد ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسش‌نامه در بین نوجوانان و جوانان در کشورمان حاکی از روایی و پایایی مناسب این پرسش‌نامه برای استفاده در داخل کشور می‌باشد (۱۸) به این صورت که تحلیل عوامل نشان داده است پرسش‌نامه‌ی پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) دارای چهار عامل به نام‌های پرخاشگری جسمانی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت است و ارزش ویژه برای هر یک از این عوامل به ترتیب ۲/۵، ۱/۹۶، ۱/۴۸ و ۷/۸۵ استخراج شده است. ضریب بازآزمایی این پرسش‌نامه پس از یک فاصله ۵ هفته‌ای مورد آزمایش قرار گرفت که مقدار ضریب اعتبار آن برای زیر مقیاس‌های پرسش‌نامه بین ۰/۶۱ تا ۰/۷۴ متغیر است و مقدار کل ضریب پایایی پرسش‌نامه ۰/۷۸ بوده است. ضریب اعتبار تصنیفی که با استفاده از شاخص ضریب همبستگی اسپیرمن به دست آمده، برای کل مقیاس ۰/۷۳ و برای نیمه اول و دوم به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۵ برآورد شده است. در جهت به دست آوردن همسانی درونی پرسش‌نامه از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شد و نتایج نشان داده است که هر چهار عامل و همچنین کل مقیاس از همسانی مطلوب و معناداری برخوردار هستند که برای عوامل پرسش‌نامه به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۴، ۰/۷۱ و ۰/۸۲ و این شاخص برای کل

(۲۰۱۲) نیز در پژوهشی که به مقایسه میزان پرخاشگری در بین نوجوانان ۱۱ تا ۱۹ سال غیرورزشکار و ورزشکار رشته‌های شنا، کاراته و جودو انجام گرفت به این نتیجه دست یافتند که جودوکاران و غیر ورزشکاران از دو گروه دیگر پرخاشگرترند (۱۳). پژوهشگران در سال ۲۰۰۵ در مطالعه‌ای بر روی ورزشکاران سطوح حرفه‌ای و غیر ورزشکاران در برزیل به این نتیجه رسیدند که ورزشکاران در رشته‌های تیمی (والیبال، بسکتبال) نسبت به رشته‌های انفرادی (جودو، شنا) به میزان کمتری از خود رفتارهای پرخاشگرانه بروز می‌دهند و در کل ورزشکاران چه تیمی و چه انفرادی از غیر ورزشکاران پرخاشگرترند (۱۴). همانطور که مشاهده می‌شود بین نتایج تحقیقات قبلی در این زمینه تناقضات آشکاری وجود دارد. در این راستا و با توجه به اینکه در پژوهش‌های قبلی تناقض‌هایی در مورد اثر ورزش بر پرخاشگری مشاهده می‌شود و همچنین با توجه به اینکه بروز و ظهور پرخاشگری در دوران نوجوانی رو به افزایش است، پژوهش حاضر در نظر دارد تا با بررسی و مقایسه پرخاشگری در بین پسران ۱۵ تا ۱۸ سال ورزشکار رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار و انفرادی غیربرخوردی و غیر ورزشکاران، به مقایسه میزان پرخاشگری در بین این گروهها بپردازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع علی-مقایسه‌ای می‌باشد و جامعه آماری آن را دانش‌آموزان پسر ۱۵ تا ۱۸ سال ورزشکار و غیرورزشکار شهر یزد تشکیل می‌دهد که جامعه ورزشکاران، سابقه حداقل دو سال را در انجام فعالیت در رشته‌های ورزشی مورد نظر دارا بودند و از بین باشگاه‌های شهر یزد به طور تصادفی انتخاب شدند. جامعه غیر ورزشکار نیز از بین دانش‌آموزان دبیرستانی چند مدرسه در شهر یزد به طور تصادفی انتخاب شدند. حجم نمونه در این مطالعه بر اساس مطالعات پیشین تعیین شد (۱۶ و ۱۵). از بین جامعه آماری تعداد ۴۰ نفر ورزشکار از بین ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار (کاراته و جودو) و ۴۰ ورزشکار از بین رشته‌های ورزشی انفرادی غیر برخوردار (شنا و بدمینتون) و ۴۰ نفر نیز از بین غیرورزشکاران به صورت تصادفی انتخاب شدند. گروه غیرورزشکار شامل افرادی بودند که هیچگونه فعالیت ورزشی حتی به صورت عمومی هم نداشتند.

روش تحلیل داده‌ها

پس از جمع‌آوری اطلاعات و تنظیم داده‌های خام، کارهای آماری در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی آماده ارائه شدند. برای توصیف آماری داده‌ها از میانگین و انحراف معیار و برای تحلیل استنباطی از آزمون تحلیل واریانس یک‌سویه استفاده گردید. لازم به ذکر است که نرمال بودن داده توسط آزمون شاپیرو ویلک تأیید شد و همچنین آزمون لوین در جهت بررسی برابری واریانس گروه‌ها نیز مورد استفاده قرار گرفت تا پیش شرط‌های لازم جهت استفاده از آزمون‌های پارامتریک برقرار باشد.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که قبلاً اشاره شد جامعه آماری پژوهش حاضر از بین پسران ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر یزد در ورزش‌های گروهی برخوردار و غیر برخوردار بودند که از بین آنها ۴۰ نفر از بین ورزش‌های گروهی برخوردار و ۴۰ نفر از غیرورزشکاران انتخاب شدند و در آزمون شرکت کردند.

جدول ۱. شاخص‌های آمار توصیفی پرخاشگری گروه‌های شرکت‌کننده در آزمون

گروه‌ها	تعداد	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	میانگین	انحراف معیار
انفرادی برخوردار	۴۰	۱۱۰	۵۹	۷۵/۸۳	۱۱/۹۷
انفرادی غیربرخوردار	۴۰	۹۷	۵۳	۷۴/۰۸	۱۱/۷۵
غیر ورزشکار	۴۰	۱۱۶	۶۸	۸۵/۹۹	۱۲/۹۱

پرسش‌نامه ۰/۸۹ بوده است. پژوهشگران برای نمره‌گذاری پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) از دو روش استفاده کرده‌اند. نخستین روش بر این فرض استوار بوده است که کل پرسش‌ها، منعکس‌کننده یک سازه واحد هستند که تعیین‌کننده گرایش کلی فرد برای انجام رفتار پرخاشگرانه است. در این روش با جمع کردن پاسخ‌های فرد، نمره کل پرخاشگری بدست می‌آید. روش دوم، بر دیدگاهی مبتنی است که پرخاشگری یک مفهوم چند بعدی است. در این رویکرد، فرد در هر یک از ابعاد پرخاشگری (کلامی، جسمانی، خشم و خصومت) نمره ویژه‌ای بدست می‌آورد.

به منظور جمع‌آوری داده‌ها محقق با حضور در مکان‌های مورد نظر (باشگاه‌های ورزشی و مدارس) پرسش‌نامه را بین آزمودنی‌ها توزیع کرد و با ارائه راهنمایی‌های لازم و ارائه توضیحاتی برای آزمودنی‌ها، پس از پرکردن پرسش‌نامه‌ها توسط آزمودنی‌ها ظرف چند دقیقه، آنها را جمع‌آوری نمود.

همچنین جدول شاخص‌های آمار توصیفی مربوط به پرخاشگری برای تمام رشته‌های ورزشی نیز به این صورت آورده شده است و در بین رشته‌های ورزشی، بیشترین

میانگین پرخاشگری مربوط به ورزشکاران رشته ورزشی جودو و کمترین میانگین پرخاشگری مربوط به ورزشکاران رشته ورزشی شنا می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲. شاخص‌های آمار توصیفی پرخاشگری رشته‌های مختلف ورزشی

گروه‌ها	تعداد	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	میانگین	انحراف معیار
جودو	۲۰	۱۱۰	۵۹	۷۵/۳۰	۱۳/۳۸
کاراته	۲۰	۱۰۸	۶۳	۷۶/۳۵	۱۰/۷۱
بدمینتون	۲۰	۹۷	۵۷	۷۵/۹۰	۱۱/۸۴
شنا	۲۰	۹۶	۵۳	۷۲/۲۵	۱۱/۶۱

بعد از بررسی ویژگی‌های آمار توصیفی داده‌ها و مشخص شدن میانگین و دیگر ویژگی‌های گروه‌ها، جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون شاپیرو ویلک استفاده شد و با توجه به

نتایج آن می‌توان گفت که توزیع داده‌ها نرمال است و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک جهت تحلیل داده‌ها استفاده نمود.

تحلیل واریانس یک‌سویه جهت مقایسه میانگین سه گروه استفاده نمود (جدول ۳).

با توجه به نتیجه آزمون لوین و معنادار نبودن این آزمون با اطمینان ۹۵ درصد، پیش شرط تحلیل واریانس (آنوا) برقرار است (واریانس‌های سه گروه برابرند) و می‌توان از

جدول ۳: نتایج تحلیل واریانس برای مقایسه میانگین پرخاشگری در سه گروه

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	df	مجدور میانگین‌ها	F	sig
بین گروهی	۳۷۸۹/۵۰۶	۲	۱۸۹۴/۷۵۳	۱۲/۸۸۰	۰/۰۰۱
درون گروهی	۲۳۰۹۶/۷۳۷	۱۵۷	۱۴۷/۱۱۳		
کل	۲۶۸۸۶/۲۴۴	۱۵۹			

($p < 0/05$)

(انفرادی برخوردار و غیربرخوردی) مشاهده نگردید نیز همسو می‌باشد.

در بررسی دلیل اینکه چرا ورزشکاران نسبت به غیر ورزشکاران کمتر پرخاشگرند، چندین دلیل عمده و مهم مانند بالا بودن سطح مهارت‌های ارتباطی ورزشکاران، عملکرد بهتر شناختی و اجرایی (۲۱)، تأثیر هورمون‌های ترشح شده در اثر ورزش (۲۲ و ۲۳) و پالایش هیجانی (۱) و مباحثی دیگر مطرح شده است. در اینجا به بحث در مورد چندین دلیل عمده و مهم که در توجیه اینکه چرا ورزشکاران نسبت به غیر ورزشکاران پرخاشگری کمتری دارند می‌پردازیم. مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های موقعیت ویژه اکتسابی هستند که به افراد کمک می‌کنند تا بازده‌های مطلوب در ارتباط‌های بین‌فردی را به حداکثر رسانده و بازده‌های نامطلوب را کاهش دهند و به اهداف خود برسند. در واقع یکی از دلایل عمده اقدام افراد به رفتارهای پرخاشگرانه، فقدان مهارت‌های ارتباطی اساسی در آنهاست. افراد پرخاشگر اغلب راه مکالمه و ارتباط کلامی مؤثر را نمی‌دانند و از روش‌های مناسبی برای ابراز وجود استفاده نمی‌کنند. ناتوانی آن‌ها در انجام کارهای ساده‌ای مثل درخواست مذاکره و شکوه و شکایت اغلب موجب ناراحتی دوستان، آشنایان و دیگر افراد می‌شود. این نقص‌های اجتماعی شدید موجب می‌گردد که فرد به طور مکرر احساس ناکامی کند و نسبت به کسانی که با آنها رابطه مستقیم دارد خشمگین و پرخاشگر گردد (۱ و ۲۴). همچنین شرکت در ورزش و فعالیت‌های ورزشی، فرصتی است برای آشنا شدن، سازگاری و برقراری ارتباط با افراد مختلف که این افراد می‌توانند به عنوان هم‌تیمی، مربی،

با توجه به نتایج جدول ۳ که از آزمون تحلیل واریانس یک‌سویه بدست آمده است می‌توان بیان نمود تفاوت بین میانگین‌های سه گروه معنادار است. بدین معنی است که تفاوت معناداری بین پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار، انفرادی غیربرخوردی و غیرورزشکاران وجود دارد. در جهت مقایسه زوجی گروه‌ها از آزمون تعقیبی توکی استفاده شده است که نتایج حاصل از آن در سه گروه نشان داد تفاوت پرخاشگری بین گروه غیرورزشکاران با دو گروه دیگر معنادار است (۱۰/۱۶۲) ولی تفاوت دو گروه ورزشکاران رشته‌های انفرادی برخوردار و غیربرخوردی معنادار نمی‌باشد (۱/۹۰۰-). ($p < 0/05$)

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که غیرورزشکاران به طور معناداری از ورزشکاران رشته‌های ورزشی برخوردار و غیربرخوردی پرخاشگرترند و همچنین تفاوت معناداری در پرخاشگری بین ورزشکاران رشته‌های ورزشی انفرادی برخوردار و غیربرخوردی وجود ندارد. نتیجه پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات انجام گرفته توسط مورگان و کاستیل (۹)، بوستانی و همکاران (۱۰)، رحیمی‌زاده (۱۲)، لطفیان و همکاران (۱۳) و مسعود نیا (۱۹) از این جهت که غیر ورزشکاران نسبت به ورزشکاران به طور معناداری پرخاشگرترند همسو می‌باشد. همچنین نتیجه پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات انجام گرفته توسط لمیکس (۷)، تیپام و همکاران (۱۱)، باقرزاده (۸)، شعبانی‌بهار (۲۰)، از این جهت که تفاوت معناداری در پرخاشگری بین ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی

می‌شود آن‌ها در برخورد با رویدادها، موقعیت‌ها و افراد مختلف عملکرد شناختی و ذهنی بهتری داشته باشند و به رفتارهای ناهنجار کمتری رو آورند. از عوامل مهمی که در بروز پرخاشگری به خصوص در دوران نوجوانی و جوانی تأثیرگذار هستند، مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر است. می‌توان گفت که ورزشکاران به خصوص در زمانی که به طور مرتب به تمرینات ورزشی می‌پردازند و درگیر فعالیت‌های ورزشی هستند به میزان کمتری نسبت به غیرورزشکاران به مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر روی می‌آورند و همین تمایل کمتر به مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر می‌تواند عاملی باشد در جهت پشتیبانی از این موضوع که ورزشکاران نسبت به غیر ورزشکاران به میزان کمتری دست به رفتارهای خشونت آمیز می‌زنند (۲۴). همچنین در اثر ورزش هورمون‌هایی (سروتونین، نوراپی‌نفرین) در بدن ترشح می‌شوند که در اثر آنها به فرد آرامش دست می‌دهد و او را از بروز رفتارهای پرخاشگرانه به دور می‌کنند، ورزش از طریق ایجاد تغییرات فیزیولوژیک از قبیل تنظیم جریان خون و تنظیم دستگاه قلبی عروقی به آرامش اعصاب کمک می‌کند و باعث کاهش پرخاشگری می‌گردد (۲۳).

نتیجه تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات انجام گرفته توسط بشارت (۱۶)، فیلو و همکاران (۱۴)، موریس (۲۶)، والیانت و همکاران (۲۷) از این جهت که نتیجه مطالعه حاضر بر خلاف نتایج این تحقیقات است، ناهمسو می‌باشد. در پژوهش بشارت (۲۰۱۲) و پژوهش فیلو و همکاران (۲۰۰۵) به نظر می‌رسد تفاوت نوع رشته ورزشی در گروه‌های تیمی و انفرادی با پژوهش حاضر باعث اختلاف معنادار بین دو گروه شده است. یکی دیگر از تحقیقات ناهمسو با پژوهش حاضر می‌توان به پژوهش موریس (۲۰۰۰) با عنوان ویژگی‌های روانشناختی فوتبالیست‌های نخبه اشاره کرد که تفاوت معناداری بین پرخاشگری ورزشکاران و غیرورزشکاران مشاهده نکرد. شاید علت عدم همخوانی این پژوهش را بتوان تفاوت در نوع رشته ورزشی و ماهیت و ویژگی‌هایی که ورزش فوتبال دارد و یا گروهی بودن آن دانست. در مطالعه‌ای دیگر والیانت و همکاران (۱۹۸۱) با بررسی رفتارهای دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار نشان دادند که ورزشکاران از غیرورزشکاران به طور معناداری پرخاشگرترند. می‌توان علت این عدم همخوانی نیز در تفاوت آزمودنی‌های دو پژوهش و یا متغیرهای متفاوت آن

هوادار، داور، رقیب و یا دیگر افراد مرتبط با حیطه و محیط ورزش فرد باشند. همین که فرد وارد یک رشته ورزشی و یک تیم ورزشی می‌شود علاوه بر اینکه با افراد و روحیات مختلف برخورد دارد و آشنا می‌شود و با آنها ارتباط برقرار می‌کند، باید یکسری از قوانین و هنجارهای آن رشته ورزشی یا گروه ورزشی که بدان پیوسته است را نیز رعایت کند. همین ویژگی‌های ورزش باعث می‌شود یک فرد ورزشکار در مقایسه با یک فرد غیرورزشکار در مواجهه با مسائلی یکسان کمتر از خود رفتارهای پرخاشگرانه بروز دهد (۲۳). از طرفی شرکت در ورزش موجب می‌شود تا ورزشکار با شرایط مختلف در تمرین و مسابقه روبه‌رو شود و در اثر تجربه موقعیت‌های شکست و پیروزی یا ناکامی و موفقیت، تجارب باارزشی بدست آورد و در مقایسه با غیرورزشکاران رفتارهای پرخاشگرانه کمتری از خود بروز دهد. از نگاهی دیگر فرد با حضور در ورزش و فعالیت‌های ورزشی می‌تواند خود را تخلیه (پالایش) هیجانی نماید و به نظر فروید و لورنس رفتارهای پرخاشگرانه خود را در قالبی قانونمند و قابل قبول بروز دهد و همین باعث می‌گردد تا در سطح جامعه و خارج از فضای ورزشی نسبت به غیرورزشکاران رفتارهای پرخاشگرانه کمتری از خود بروز دهند (۲۲). بر طبق نظریه کارکرد شناختی-اجرایی، پرخاشگری می‌تواند بر اثر کارکرد ضعیف شناختی و پردازش اطلاعات ضعیف در سطوح ناحیه کرکس پیش‌پیشانی و یا دیگر نواحی مغزی رخ دهد. این دیدگاه، پرخاشگری را با سطوح پایین کارکرد شناختی-اجرایی^۱ (EFC) و نقائص روانی-عصبی مرتبط می‌داند. هرگونه نقصی در این ناحیه، با سطوح بالای تکانشی بودن و رفتارهای بازداری نشده همراه می‌شود و همان‌طور که می‌دانیم سطح بالای تکانشی بودن با پرخاشگری ارتباط دارد (۲۱ و ۱). پژوهش‌های مختلف حاکی از بهبود عملکرد شناختی و پردازش اطلاعات بهتر در اثر پرداختن به ورزش و فعالیت‌های ورزشی هستند. این مطالعات نشان داده‌اند که پرداختن به ورزش موجب بهبود حافظه، عملکرد ذهنی و شناختی و همچنین بهبود توجه می‌شود (۲۵). بدین ترتیب شاید بتوان عنوان نمود که یکی از دلایل کمتر بودن پرخاشگری ورزشکاران در برابر غیرورزشکاران، عملکرد بهتر سیستم شناختی و ذهنی است که موجب

- in Contact Athletes, no Contact Athletes and Non-Athletes. *Athletic Insight, The Online Journal of Sport Psychology*, 4(3).
۸. باقرزاده، فضل‌اله. (۱۳۷۴). بررسی مقایسه رفتار پرخاشگرانه بین ورزشکاران رشته‌های رزمی و غیررزمی مدارس راهنمایی پسرانه سنین ۱۲_۱۴ سال شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
9. Morgan, W. P., & Costill, D. L. (2007). Selected psychological characteristics and health behaviors of aging marathon runners: a longitudinal study. *International Journal of Sports Medicine*, 17(04): 305-312
10. Boostani, M. H., Boostani, M. A., Javanmardi, R., & Tabesh, M. (2012). Investigation and Comparison of Aggression in Olympic and Non-Olympic Athletes of Sport Fields. *Journal of American Science*, 8(10).
11. Vertonghen, J., & Theeboom, M. (2010). The Social-Psychological Outcomes of Martial Arts Practise Among Youth: A Review. *Journal of Sports Science and Medicine*, 9(4): 528-537
12. Rahimizadeh, M., Arabnarmi, B., Mizany, M., & Shahbazi, M. (2011). Determining the Difference of Aggression in Male & Female, Athlete and Non-Athlete Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30: 2264-2267.
13. Ziaee, V., Lotfian, S., Amini, H., Mansournia, M. A. & Memari, A. H. (2012). Anger in Adolescent Boy Athletes: a Comparison among Judo, Karate, Swimming and Non Athletes. *Iranian Journal of Pediatrics*, 22(1): 9-14.
14. Filho, M. G. B., Ribeiro, L. C. S., & García, F. G. (2005). Comparison of Personality Characteristics Between High-Level Brazilian Athletes and Non-Athletes. *RavBras Med Esporte*. 11(2).
15. Leith, L. M. (2010). *Foundations of exercise and mental health*. Morgatown, WV: Fitness Information Technology.
16. Besharat, M. A., & Ghiabi, B. (2012). Anger and Aggression in Contact and Non-Contact Sports. *Comprehensive Psychology*, 1(9).
17. Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of*
- دانست.
- با توجه به دلایل و فرضیات مطرح شده در مورد ویژگی‌های مثبت و مفیدی که ورزش و ورزشکار بودن می‌تواند برای فرد و جامعه داشته باشد و در بالا در مورد آنها توضیحاتی ارائه گردید، شاید تا حد زیادی روشن و مشخص باشد که چرا ورزشکاران نسبت به غیر ورزشکاران کمتر از خود رفتارهای پرخاشگرانه بروز می‌دهند. اما در مورد اینکه چرا بین پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی تفاوتی وجود ندارد باید عنوان نمود که شاید تأثیر رشته‌های مختلف ورزشی بر روی افراد تغییر چندانی با هم نمی‌کند و نفس ورزش و محیط ورزش است که موجب می‌گردد تغییرات جسمانی و روانی مثبت و قابل قبولی در افراد ایجاد گردد. می‌توان بیان نمود که پرداختن به ورزش و فعالیت‌های ورزشی باید مد نظر قرار گیرد و حال اینکه اشخاص با توجه به علاقه و امکانات و دیگر موارد مورد نظر می‌توانند به رشته‌های ورزشی مختلف بپردازند و از تأثیرات مثبت آن استفاده نمایند.
- منابع**
۱. ابوالمعالی، خدیجه. موسی زاده، زهره. (۱۳۹۰). پرخاشگری. تهران، انتشارات ارجمند. ص ۱۱
۲. سیارپور، مصطفی. (۱۳۹۰). بررسی رابطه پرخاشگری و خودکارآمدی ادراک شده در دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر همدان. *مجله علمی دانشکده پرستاری و مامایی همدان، دوره ۱۹، شماره ۲، صص ۱۶-۲۲*
۳. طلایی، رضا. حسین پور، اسکندر. (۱۳۹۱). پرخاشگری بین دانش‌آموزان ورزشکار. *دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۵۲-۵۴*
4. Baron, R. A., & Richardson, D.R. (1994). *Human Aggression* (2nd ed). New York: Plenum Press .
۵. جارویس، مت. (۱۳۸۸). *روانشناسی ورزش*. ترجمه نورعلی خواجه‌وند. تهران، انتشارات دستان، صص ۱۴۳-۱۴۷.
6. Russell, G. W. (2008). Aggression in the sports world: A social psychological perspective. OUP USA.
7. Lemieux, P., McKelvie, S. J., & Stout, D. (2002). Self-Reported Hostile Aggression

Personality and Social Psychology,
63(3): 452-45

۱۸. محمدی، نوراله. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی شاخص های روانسنجی پرسشنامه پرخاشگری باس و پری. *مجله علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه شیراز*. دوره ۲۵، شماره ۴. صص ۱۳۵-۱۴

۱۹. مسعودنیا، ابراهیم. (۱۳۸۶). تأثیر پرخاشگری بر مشارکت در ورزش های رزمی. *فصلنامه المپیک*، سال ۱۵، شماره ۳. صص ۵۵-۶۴

۲۰. شعبانی بهار، غلامرضا. (۱۳۸۵). مقایسه و بررسی ارتباط بین ویژگی های شخصیتی و میزان پرخاشگری در ورزشکاران مرد رشته های منتخب ورزشی. *مجله پژوهش در علوم ورزشی*. شماره ۱۴. صص ۹۹-۱۱۱

21. Sestir, M. A., & Bartholow, B. D. (2007). Theoretical explanations of aggression and violence. *Aggressive Offenders' Cognition. Theory, Research and Practice*, 179-199.

۲۲. واعظ موسوی، سید کاظم. مسیبی، فتح اله. (۱۳۹۰). *روانشناسی ورزشی*. تهران، انتشارات سمت.

۲۳. شجاعی، ستاره. (۱۳۸۵). تأثیر ورزش صبحگاهی بر کاهش پرخاشگری کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر. *مجله پژوهش در حیطه کودکان استثنایی*، سال ۶، شماره ۴. صص ۸۵۵-۸۶۸

۲۴. کاپلان و سادوک. (۱۳۷۹). *خلاصه روانپزشکی علوم رفتاری - روانپزشکی بالینی*. جلد اول، ترجمه نصرت الله پورافکاری. تهران، انتشارات شهر آب.

۲۵. شایان، ابوالفضل. (۱۳۹۱). تأثیر دو نوع فعالیت ورزشی (استقامتی و مقاومتی) بر میزان توجه و رشد عصبی دانشجویان کم تحرک. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

26. Morris, T. (2000). Psychological characteristics and talent identification in soccer. *Journal of Sports Sciences*, 18(9):715-726.

27. Fletcher, R., & L. Dowell. (1971). Selected Personality of High-School Athletes and Non- Athletes. *Journal of Psychology*, 77:39-41.